

Instrumenti istraživanja

Suzana Bingulac Beretin, mag. educ. math. et inf., pred.

Podjela na field i desk metode

Osim kvalitativnih i kvantitativnih pristupa, metode se mogu podijeliti i prema mjestu prikupljanja podataka: **field-metode** i **desk-metode**. Field-metode obuhvaćaju istraživanja u stvarnim životnim okruženjima, dok se desk-metode temelje na već postojećim izvorima.

Prema klasifikaciji, field-metode uključuju sve postupke usmjerene na osobe u stvarnim situacijama, dok desk-metode analiziraju već prikupljene podatke.

Osnovne field-metode

Opažanje

Planirano praćenje događaja u prirodnom okruženju

Intervju

Strukturirani razgovor s ispitanicima

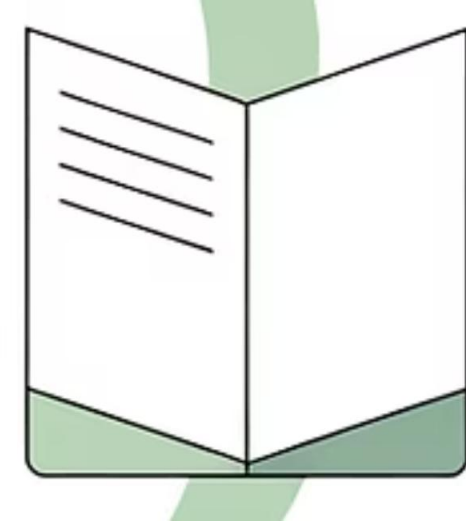
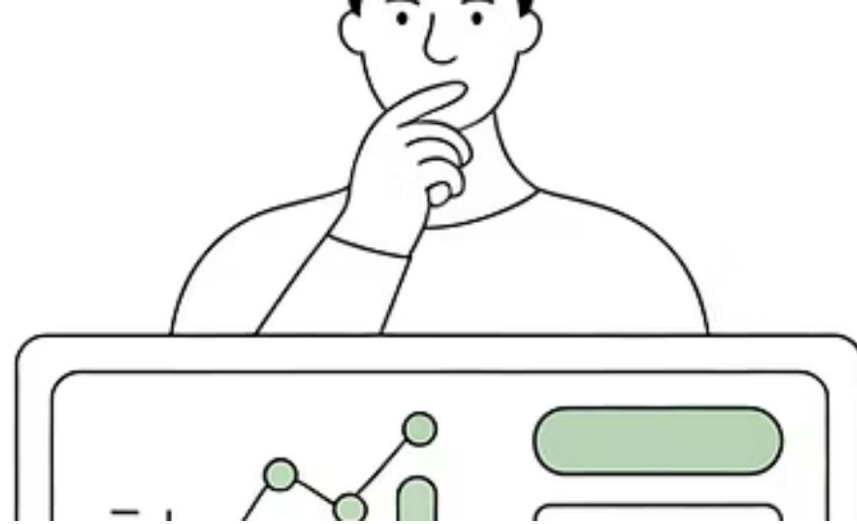
Anketa

Standardizirani upitnici za velik broj ljudi

Eksperiment

Kontrolirano testiranje uzročno-posljedičnih veza

Engleski *field* označava teren, no u našoj metodologiji ne mora značiti izlazak "na teren", već usmjerenost na stvarne životne situacije. Terenska istraživanja uključuju prikupljanje podataka kroz obilazak kućanstava, izlazak na javna mjesta ili institucije.

Desk-metode

Desk-metode označavaju analizu postojećih pisanih, slikovnih i auditivnih izvora. One se temelje na sekundarnim podacima – prikupljenim, obrađenim i objavljenim – koji se dalje analiziraju i sistematiziraju prema ciljevima istraživanja.

Osnovne desk-metode:

- analiza statističkih podataka i dokumenata
- analiza sadržaja

FIELD-METODE

istraživanja u stvarnim životnim situacijama

1. Opažanje

Definicija: Planirano, sustavno i kontrolirano praćenje događaja, pojava i ponašanja u njihovom prirodnom okruženju. Opažanje nije "obično gledanje", nego strukturirani postupak prikupljanja podataka.

Bitne značajke

Mora biti sustavno

vođeno ciljem istraživanja, a ne slučajnim interesom.

Ima planirani opseg

unaprijed određuje se što će se pratiti, koliko dugo, u kojim uvjetima.

Zahtijeva objektivnost

opažatelj mora razlikovati činjenice od vlastitih interpretacija.

Potrebno je bilježiti podatke odmah

(zapisivanje, snimanje) jer se pamćenje lako iskrivi.

Uvježbanost opažatelja

opažanje zahtijeva trening i iskustvo kako bi se smanjile pogreške.

Vrste opažanja

Prema ulozi istraživača:

Izravno – istraživač samo promatra (npr. promatranje ponašanja djece u razredu).

Sa sudjelovanjem – istraživač se uključuje u situaciju (npr. etnograf sudjeluje u plemenskom ritualu).

Prema vidljivosti:

Uočljivo – ispitanici znaju da su promatrani.

Neuočljivo – ispitanici ne znaju da su predmet promatranja (skrivena kamere, jednosmjerno ogledalo).

Prema planu prikupljanja podataka:

Nestrukturirano – okvirno zadana tema, detalji se bilježe slobodno.

Strukturirano – koristi se unaprijed izrađen plan ili lista opažanja.

Prednosti i nedostaci opažanja

Prednosti:

- Neposredan uvid u pojavu.
- Ponašanje se prati u prirodnom kontekstu.
- Omogućuje uočavanje razvoja i promjena u vremenu.

Nedostaci:

- Može biti subjektivno (utjecaj opažača).
- Nije moguće uvijek promatrati sve relevantne čimbenike.
- Zahtijeva puno vremena i dobro uvježbane istraživače.

Primjer opažanja

Psiholog promatra interakcije djece u vrtiću kako bi otkrio obrasce suradnje, sukoba i stvaranja prijateljstava.

2. Intervju

Definicija: Planirani razgovor u kojem istraživač postavlja pitanja, a ispitanik odgovara s ciljem prikupljanja podataka o njegovim stavovima, mišljenjima, iskustvima i ponašanju.

Razlika od običnog razgovora:

- Ima jasan cilj i svrhu.
- Vođen je planom i pravilima.
- Uloge su jasno određene: jedan pita, drugi odgovara.
- Formalniji i emocionalno "hladniji" od svakodnevnog razgovora.

Vrste intervjuja

Prema svrsi

Neznanstveni – u novinarstvu, policiji, medicini.

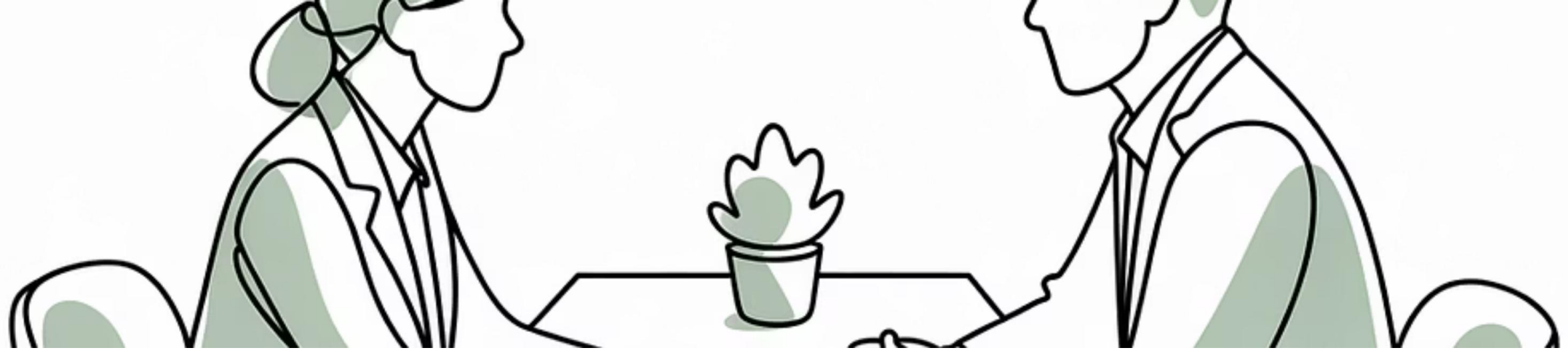
Znanstveni – metodološki utemeljen za znanstvena istraživanja.

Prema obliku

Nestrukturirani – slobodan razgovor, ispitanik vodi tijek.

Polustrukturirani – teme su zadane, ali pitanja fleksibilna.

Strukturirani – ista pitanja, isti redoslijed za sve ispitanike.

Načini provedbe intervjuja

Prema načinu provedbe:

Individualni – razgovor "u četiri oka".

Grupni – istodobni razgovor s više osoba.

Dubinski intervju – individualni, detaljan i iscrpan, s puno podpitanja.

Fokus grupa – moderator vodi diskusiju među 6–12 ispitanika.

Prema načinu komunikacije:

Uživo (lice u lice).

Na daljinu (telefon, internet – sinkrono ili asinkrono).

Prednosti i nedostaci intervjuja

Prednosti:

- Pruža detaljne i bogate podatke.
- Omogućuje istraživanje osjetljivih i složenih tema.
- Može otkriti i neverbalne reakcije (izrazi lica, ton glasa).

Nedostaci:

- Dugotrajan i zahtjevan postupak.
- Potrebne komunikacijske vještine i empatija.
- Rizik pristranosti istraživača.

Primjer intervjua

Dubinski intervju sa žrtvama nasilja u obitelji radi proučavanja njihovih iskustava, načina nošenja s traumom i stava prema institucijama.

3. Anketa

Definicija: Metoda prikupljanja podataka putem standardiziranih upitnika. Najčešće se koriste zatvorena pitanja, a rezultati se izražavaju kvantitativno (brojčano).

Značajke:

- Standardiziran postupak – svi ispitanici dobivaju ista pitanja.
- Zaključuje se na temelju izjava ispitanika.
- Rezultati se uopćavaju na veću populaciju.

Glavni elementi ankete

Upitnik

pitanja mogu biti zatvorena (s ponuđenim odgovorima), otvorena (slobodan odgovor) ili kombinirana.

Uzorak

mora biti reprezentativan:

Probabilistički (svatko ima jednaku šansu za izbor): slučajni, stratificirani, klaster.

Neprobabilistički (odabir prema praktičnim kriterijima): kvotni, prigodni, snježna gruda.

Tehnike anketiranja

Terenske
(licem u lice).

Telefonske

Poštanske

Online
(internet).

Prednosti i nedostaci ankete

Prednosti:

- Omogućuje obuhvat velikog broja ljudi.
- Relativno brza i jeftina metoda.
- Daje podatke pogodne za statističku obradu.

Nedostaci:

- Površnost i ograničena dubina podataka.
- Rizik neiskrenih odgovora.
- Ne otkriva uzročno-posljedične veze.

Primjer ankete

Anketa među 2000 građana o tome koliko često koriste javni prijevoz i koliko su zadovoljni uslugom.

4. Eksperiment

Definicija: Istraživanje u kojem istraživač kontrolira uvjete i namjerno uvodi promjenu (nezavisna varijabla) kako bi promatrao učinak na drugu pojavu (zavisnu varijablu).

Karakteristike:

- Postoji eksperimentalna skupina (izložena utjecaju) i kontrolna skupina (nije izložena).
- Uvjeti moraju biti što sličniji, osim promjene koja se testira.
- Često se koristi nasumični odabir sudionika (randomizacija).

Prednosti i nedostaci eksperimenta

Prednosti:

- Omogućuje dokazivanje uzročno-posljedičnih veza.
- Omogućuje ponavljanje i provjeru rezultata.

Nedostaci:

- Teško kontrolirati sve varijable u društvenim istraživanjima.
- Umjetni uvjeti mogu promijeniti ponašanje ispitanika.
- Često postoje etičke prepreke (npr. izlaganje djece stresu).

Primjer eksperimenta

Istraživanje učinka glazbe na učenje – jedna skupina studenata uči uz klasičnu glazbu, druga u tišini, a rezultati testova se uspoređuju.

DESK-METODE

analiza postojećih podataka

1. Analiza statističkih podataka i dokumenata

Definicija: Korištenje podataka koji su već prikupljeni, obrađeni i objavljeni. To mogu biti statistike, arhivi, službeni izvještaji, mediji, knjige i drugi dokumenti.

Prednosti i nedostaci analize dokumenata

Prednosti:

- Vrlo ekonomična metoda.
- Omogućuje istraživanje velikih populacija.
- Daje povijesne i usporedne podatke.

Nedostaci:

- Istraživač nema kontrolu nad načinom prikupljanja podataka.
- Podaci mogu biti nepotpuni ili pristrani.
- Ne odgovaraju uvijek točno na postavljena istraživačka pitanja.

Primjer: istraživač analizira podatke Državnog zavoda za statistiku o kretanju nezaposlenosti u posljednjih 20 godina.

2. Analiza sadržaja

Definicija: Sustavno proučavanje sadržaja pisanih, vizualnih ili auditivnih materijala radi otkrivanja tema, vrijednosti i poruka.

Vrste:

Kvantitativna analiza – broji učestalost pojmova, riječi, simbola (npr. koliko puta se spominje određena politička stranka u vijestima).

Kvalitativna analiza – interpretira značenje i kontekst poruka (npr. kakav ton mediji koriste pri pisanju o migrantima).

Prednosti:

- Omogućuje uvid u društvene stavove, vrijednosti i ideologije.
- Može se primijeniti na različite izvore (novine, TV, film, internet).
- Korisna za proučavanje promjena kroz vrijeme.

Nedostaci:

- Interpretacija može biti subjektivna.
- Zahtijeva mnogo vremena kod velikih uzoraka građe.

Primjer: analiza objava na društvenim mrežama tijekom izbora da bi se otkrilo koje teme najviše zaokupljaju birače.

Pregled metoda i instrumenata

Metoda istraživanja	Tipični instrumenti	Primjer u praksi
Opažanje	Lista za opažanje, tablica za bilješke, kamera, diktafon	Pedagog promatra učenike i bilježi učestalost suradničkog ponašanja u razredu.
Intervju	Vodič za intervju (popis pitanja), audio snimač, bilježnica	Psiholog provodi polustrukturirani intervju sa studentima o stresu tijekom ispitnih rokova.
Anketa	Anketni upitnik (papirnati ili online), skala procjene, softver za anketiranje	Nacionalna anketa o navikama gledanja televizije putem online upitnika.
Eksperiment	Testovi znanja, ljestvice za mjerenje stavova, uređaji/aparati (npr. stop-sat, EEG)	Istraživač ispituje učinak kofeina na brzinu reakcije pomoću testa refleksa.
Analiza statističkih podataka i dokumenata	Tablice, baze podataka, računalni softver (SPSS, Excel)	Sociolog analizira popis stanovništva radi istraživanja demografskih trendova.
Analiza sadržaja	Matrica za kodiranje, softver za analizu teksta (NVivo, MAXQDA), tablica učestalosti	Analiza novinskih članaka da bi se utvrdilo koliko često se spominje riječ „kriza“.

HVALA NA PAŽNJI!

Popis literature:

Lamza Posavec, V. (2021). *Metodologija društvenih istraživanja: temeljni uvidi*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Malhotra, N. K. (2020). *Marketing Research: An Applied Orientation*. 7th ed. Harlow: Pearson

Yinčić, Y. (2015). *Designing research questionnaires for business and management students*. London: Sage